

Feixcar, V. *fasquia* (FEIX) *Feixina*, *feixinaire*, *feixisme*, *feixista*, *feixuc*, *feixugament*, *feixugor*, *feixuquesa*, V. *feix*

Feixuria,¹ *feixúria*, d'un b. ll. *fixoria*, *fixoriare*, que apareix en els docs. en baix llatí de Cat., derivat d'un *FIGURUM*=*FIGTORIUM* (> cat. *Fitor*, i *fitora*) de *FIGERE* 'clavar', participi *fixum/fictum* (> *FITA*), i variants cast. dial. *finso*, *filso*, i anàlogues (dels quals vaig deixar algunes indicacions en el *DECH* i en el *DCEC* (FIJO, HITO) II. 522a8-11, 927b22ss.; IV, 1003b26).

¹ La forma verbal *feixurià* també en el *Torcimany* d'Aversó, 14.8.

FEL, m., del ll. FĒL id., mot de gènere neutre en llatí. □ 1.^a doc.: 1275, Llull.

«És bo que remembrem lo *fel* e la suça e-l vinagre, ab lo qual fo abeurat nostre spos Jesu Crist al dia de la sua passió», Llull (*Blang.*, cap. 26, *NCL.* I, 157.18); *AlcM* cita altres dos exs. de Llull («la odor que exís del *fel* dix David: —Donaren a mi e<n> mençar *fel*, del *fel* e del vinagre», «l'amargor qui és en lo *fel* e-l vinagre»), tots tres masculins;¹ «del seu abeurament del *fel* dix David. —Donaren a mi e<n> mençar *fel*, e en la mia set mi abeurant ab vinagre», *VidesR*, f.^o 30r1 (n. 4a).

En altres tres clàssics de primers del S. xv, interessa especialment el gènere masculí com sigui que són valencians: «la amargor del *fel* qui li esclatarà» i «són al gust absin<t>a e del amargós», Ant. Canals (*Providència*, *NCL.*, 104; *Carta de St. Bernat*, pròleg), i en Jordi de Sant Jordi assegurat per la rima «colgant me leu e vestint me despull, / e trop leuger tot fexuch e gran carch, / e quant me bany me pens que no-m remull, / e sucre doç me sembla *fel* amarch»; si no era valencià del tot Jacme March estava més que res lligat amb València, i ell també en el diccionari de rims de 1372 testifica el masculí en la distinció homonímica «*fel*: per cosa leyal [FIDELIS]; *fel* per lo *fel*» (lín. 1984); en fi *AlcM* i el *DAG*. donen tres altres exs., més o menys antics, del masculí, dos d'ells en textos dels Ss. xiv-xv. En l'*Excitatori* de B. Oliver apareix en tots dos gèneres: «tu tastes la amargor del *fel*» i «la carn consella que hom menge viandes molt saboroses, en les quals no ha algun fruit, sinó aspre e pus amargós que la *fel*, e pus cruel que coltell» (157, 95).

D'altra banda avui *fel* és femení en terres valencianes (també a l'Alguer, *AORBB* VII, 97): «no tindré ú *fèl* amarga», dita proverbial que comenta MGadea (*T. del Xè* III, 52), així m'ho confirma d'Albaida Giner i March (1935) i Carles Salvador incloïa la frase «és més amarc que la *fel*» com a correcta (fora de l'ortografia) en la seva *Ortogr. Valenciana* (28). Que això allà no és recent ho comprova ja OPou (1575): «la bossa on està la *fel*: vesica bilis; la còlera de què està plena la *fel*: bilis, *fel*» (p. 252, de nou, p. 292), mentre que el *DTo*. (1640) i Lacav. ho esmenen en «la bossa hont està lo *fel*». No és de data fresca, car

l'amarga fel està comprovat pel metre en un passatge d'Ausiàs, i figura en el *Curial*: «moltes vegades avé los hòmens morir, esclatant-los la *fel* plorant» (*NCL.* II, 295); «una *fel* de moltó» en la Farmacologia de Klagenfurt (*AORBB* III, 254), i en el *Tirant* apareix un parell de vegades com a femení: «com lo Duch d'Andria se véu fer tal procés e de tanta infàmia per a ell e als altres, e veure-s foragitat de tota honor de cavalleria, pres tan gran alteració que la *fel* li sclatà e morí de continent» (Ag. II, 179), «Tirant comprà una *fel* de balena, la qual era molt vella, e pres argent viu, e salmitre, e vidriol romà, ab altres materials, e féu de tot unguent --» (Ag. III, 296; Riq., 854), aquell en la part de Martorell, aquest potser ja en la de Galba, i comprovat en l'edició princeps.

Avui el masculí *fel* és el gènere únic arrelat en català central: ningú no vacillarà en frases tan arrelades com *tenir el fel sobreixit* (Belv.), *treure el fel per la boca* (id.), *la bufeta del fel*; i amb aquest gènere el trobem fins als Pirineus centrals (*lu fèl*, Tor i Àreu de Vall Ferrera, 1932-3), perquè encara que ja diuen *la fèl* a Alins de Llitera (1965), aquest poble és ja de llenguatge aragonès per més que estigui a la ratlla; «l'aigua d'un got on buidaven el *fel* arrencat de la mocada de noves víctimes», Coromines (*Pres.*, O. C., 870af.).

Pel que fa a les Balears hem de pendre precaucions, perquè aquest és un dels punts que dugué a la baralla entre Mn. Alcover i l'IEC.² En tot cas a Menorca és masculí, i ja Febrer-Cardona en el seu diccionari menorquí de princ. S. XIX registra «*fel* sobreixit: icterícia» (p. 310 del seu ms.), i *AlcM* reporta de Menorca «treure es *fel* per sa boca».

A Mall. mateix han conviscut els dos gèneres: el *D'Amen*. el dona certament com a femení, però en començar per «*fel* sofrexida» com a nom de la icterícia, el mateix caràcter de barbarisme enorme d'aquest «sofregit» ens fa desconfiar. I a continuació aporta una sèrie d'usos fraseològics, evidentment antics, on és masculí: «bon *fel*: sinceridad, sencillez y pureza del ánimo; sencillez del ánimo, simpleza, poca advertencia», «mal *fel*: la simulación con que alguno obra dando a entender lo contrario de lo que siente; solapa y bellaquería con que se hace o dice alguna cosa, ocultando la intención», «no *tenir* o no dur mal *fel*», «sense mal *fel*: sencillo, sin malicia ni doblez». I això no són «brodats» de J. J. Amengual, perquè Aguiló ens confirma com a mallorquina la frase *no tenir mal fel*, i la trobem usada en la ploma del mateix Alcover: «Que m'ho dispensin mons bons amics de M<a>ó, que no ho fas per cap mal *fel*!», *BDLC* XI, 32, i a *La Ignorància* (15) «jo no u vatx fer ab mal *fel*».

Si ens posem en un quadro romànic general, hem de partir abans que tot del fet que el ll. FEL era neutre, i els neutres de tal forma evolucionen de vegades com a femenins en romànic, però altres vegades (més sovint) com a masculins. M-Lübke va exagerar en *Rom. Gramm.* II, § 377, la extensió romànica del femení en aquest mot. El fet és que ha quedat com a